

הלכות פסח סימן תנ

(ז) ואפ"ו בו אינם יהודים חמץ בפסח, (ח) אפלו מעות אסור (ד) לקבל בשכרו, (ט) דהנה לא משתפר באסורי הנאה. ואם לקבל בכר המעות, (י) מתר (ה) להנות מהם: ה' יש מי שמתיר (יא) להשכיר תנורו לאינו יהודי על-מנת שיאפה בו (ו) מצה, ואם יאפה בו חמץ אין זקוק לו: הגה וכן מתר להשכיר לו בית (ז) (יב) לדור בו, ונא-על-פי שפקנים בו אחר-כך חמץ שרי (אגור): ו ימתר לומר (יג) לעבד בפסח הילך דינר זה וקנה ואכל, (יד) אף-על-פי שידע שיקנה (ט) חמץ, האכל לא יאמר לו (טז) צא (ט) ואכל ואני פורע. (יז) טינש (י) מתירים (יח) גם בזה,

ה שם וצ"ל טוף סימן תמג ו' שם ממשנה ריש פרק ה דעבודת גוילים ז טור וספורי בפ"ק ב דפסחים ח מהא דעבודת גוילים ט"ג ט ט ספרדכי

באר היטב

ומים שהם י"ט עכ"פ אסור לומר לו טל, ע"ש. והח"י חולק עליו, ע"ש: (ז) לקבל. כיון שהמנור של ישראל, ול"ד ל"ג, דהתם הוא המנור של שפתים. ועץ ט"ז ס"ג, וצ"ע בשכנה"ג: (ח) להנות. דחמץ אינו תופס דמיו כמ"ש ס"ס תמ"ג, אכל אם קבל הפירות אסור להנות מהם דזבחה בהם בפסח בשכר תנורו כיון שדרכן לעולם לתת פירות, וא"כ ה"ל חמץ של ישראל שעבר עליו פסח, מ"א: (י) מצה. הש"ו מקשה על דין זה והגיס בצ"ע, והח"י

משנה ברורה

פסח¹⁸, אכל קדם אינו אסור אפלו לכתחלה, ויש מחמירין בזה (כז) אפלו תוף שלשים קדם לפסח: ו (יג) לעבד¹⁹. אף שמונותיו עליו, הואיל ולא אמר לו שיקנה חמץ: (יד) אף-על-פי שידע שיקנה וכו', ואם הוא משכר אצלו לשנה לא יאכל בביתו, משום חשדא, אגדה: (ט) ואכל. אם יודע שיאכל חמץ, מ"א. ומשמעות לשון הש"ס משמע דאפלו בחשש בעלמא אסור, ח"י: (י) מתירים

דנכון למעשה לנהג שישמך להעפום התנור על שבוע של פסח שיהיה לגמרי ברשותו, ויקצב עמו מקח עבור זה וישל ממנו הדמים מתחלה קדם פסח, (יג) ויבזה אין שום אסור מה שחל בשבוע זה שבת ויום-טוב, אהרי שהוא בהקלעה: ד (ז) ואפ"ו בו עפום וכו'. ומשמע דאפלו שלא בידיעת הבעלים, וכן נהגו החרוזים: (ח) אפלו מעות. וכל-ישכן פירות מאותן שאפו בפסח דאסור לו לקבל, ואפלו לאחר הפסח: (ט) דהנה לא משתפר וכו'²⁰. דאסור לכתחלה (י) מדברנן²¹ בכל אסורי הנאה, ואפלו נותן לו המעות קדם פסח (טו) או אחר פסח. ולא דמי לטע"ג, דהתם התנור היה של שפתים, וכשמחלקים בזמן הנה לה בעת ההיא התנור של עפום לגמרי: (י) מתר להנות מהם. דמשתפר באסורי הנאה אינו אסור בדיעבד בשום מקום, שאין זה גופו של חמץ ולא חליפיו, (טו) רק המעות בא על-ידי גרם חמץ, ולא התמירו בזה רק ביינוקם משום חמרא דעבודה ונהו²². וכל זה בקבל מעות, אכל אם נתנו לו איהו פירות מפירות שאפו בתנורו, (יז) אסור להנות מהם, דזבחה בהם כבר בפסח²³ בשכר תנורו אם דרכן לעולם לתת פירות, והרי לה חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח²⁴: ה' (יא) להשכיר תנורו לנכרי על-מנת וכו'. ואין זה משתפר באסורי הנאה ששאור לכתחלה על-כל-פנים, (יח) כיון שאף אם לא היה אופה בו הנכרי כלום, גם-כן היה צריך לפרע לו לישאל שכרו ושלם, שהרי השכירו לו לזמן, ואם-כן אין לישאל משתפר כלום במה שהעפום אופה חמץ. (יט) ומפל מקום לכתחלה צריך לומר לו שזאפה מצה, דאם לא-כן, כיון שידע שדרכו לאפות בו חמץ, הרי כאלו השכיר לו לאפית חמץ דאסור: (יב) לדור בו. (כ) הנינו אף-על-גב שמשכירו סתמא לדור בו הוא, ולא אתי לאפוקי אלא היכי שמשכירו בפרוש לשום בו חמץ²⁵ ומשום דמשתפר באסורי הנאה. ומשמע מדברי (כא) אחרונים דאין לאסור משום משתפר באסורי הנאה אלא דוקא היכי שהגיע זמן אסורו, כגון בפסח או ערב-

שער הציור

(יג) מקור-חיים, ומשעם דהא בהקלעה מתר וכדלעיל בסימן רמה, ומה שאסור הפגן אברהם מירי שלא בהקלעה: (יד) פתבנו זה לפי שיטת הפגן אברהם והגר"א ועוד איהו אחרונים דמסקי לאסור בזה לקמן בסעיף ז ובעת הנמ"א בהג"ה אכל באמת דעת המחבר בעצמו לקמן בסעיף ז מוכח דסבירא לה בנדעת הנוסקים שמקלים בזה, והאי דקאמר דהנה לה משתפר וכו' דוקא בזה משום דדרכן הנה לתת פירות ואילו המעות הם חליפי פירות, ונאף דאינו תופס דמיו הנינו רק בדיעבד אכל לכתחלה אסור: (טו) בי"ח ואלהי רבה: (טז) הגר"ו. ואפלו נעשה הדבר בדיעתו נמי מתר, והאחרונים שכתבו דאם היה בדיעתו תלי בהא דלעיל טוף סימן תמג פלגשת רש"י והרמב"ם, הם מנרי בהנה הפגנה לתת פירות, ואם-כן פשוטן לו מעות המעות הוא חליפי הפירות בשכר וזכה בהם, ואם-כן למני דאסרי לעיל טוף סימן תמג הוא הדין הני, ועל-כרחו בשעשה בלי ידיעתו, דבזה לזלי עלמא שרי: (יז) מגן אברהם ושא"א: (יח) מגן אברהם ופירי תרש והגר"א: (יט) מתצית-השקל בבאור הפגן אברהם: (כ) אחרונים: (כא) תאגור תרש דבר זה לגבי בית, והעתיקו הש"ו ומגן אברהם וחקי-יעקב, ומוכח בבאור הגר"א דהוא הדין לשאר דברים שאסורן משום משתפר באסורי הנאה, וכן כתב הגר"ו: (כב) הבי"ח ופירי תרש, וכן הוא גרסת היר"ב משה באגור, עין שם: (כג) אלהי רבה בשם אגדה: (כד) הגר"ו, וכדלעיל בסימן שו סעיף כא, עין שם במשנה בריה"ש²⁶: (כה) מגן אברהם ואלהי רבה: (כו) פוסקים: (כז) מגן אברהם ופירי תרש והגר"א וקור-חיים: (כח) חקי-יעקב וחקי-יוסף ושא"א: (כט) כן כתב האלהי רבה בשנה נכון להחמיר בדעת הראשונה, וכן מוכח בחשיבת הבי"ח ולבש: (ל) מגן אברהם. וליקא בזה משום שבות דאמירה לעפום וכדלעיל, כיון שאין נותן לו דינר נתון: (לא) מגן אברהם בסימן זה והביטמן שמג והגר"ו ותי"א אר"ם ושא"א:

מילואים הלכות פסח סימן תמח המשך מעמוד קודם

כדיניהם, כמבואר ברמב"ם (פי' מהל' מלכים הי"ב) הובאו דבריו בביה"ל לעיל (סי' תמא ט"ב ד"ה אבל), ומשום כך התנאי קיים. אמנם לענין ישראל שהלחה לנכרי ונתן לו הנכרי משכון של חמץ, ולא אמר לו הנכרי שאם לא אפרע בזמן יהיה המשכון שלך מעכשיו והגיע זמן הפרעון קודם הפסח ולא פרעו, כתב בביה"ל לעיל (סי' תמא ט"ב ד"ה אבל) שאף שבדיניהם יש לישראל זכות במשכון, מימ כיון שאין רצונו של הישראל לזכות במשכון, כדי שלא יאסר עליו בהנאה כחמץ שעבר עליו הפסח ויפסיד את חובו, דנים אותו כדינו שאין המשכון אלא 'אסמכתא' ואינו של הישראל, ומותר הוא לאחר הפסח נוראה במשני' שם (סי' ט) שדעת הרבה ראשונים שבהגיע זמן הפרעון קודם פסח אין המשכון אסמכתא אלא ממונו של ישראל וצריך למוכרו או לבערו. (שונה הלכות ס"ג, וכתב 'ואולי יש לחלק').

שכיון שהנכרי קנה את הסחורה ביותר מכדי שוויה, ומוכר הוא לחזור ולמוכרה לישראל לאחר הפסח, ניכר שאין מכירה זו אלא הערמה בלבד.

[משנ"ב ס"ק נד]

ש"ק ה'קמ"ז ל'עכו"ם ת"ק א' יתק"ם התנאי ל'כסוף'.

92) ולענין מי שמכר חמצו לנכרי על מנת שישלם לו אחר עשרה ימים, כתב החו"א (או"ח סי' קכ"ט ג) שהתנאי קיים אף שלא עשה תנאי זה כמשפטי התנאים, ואם התבטל התנאי תבטל המתנה [אלא שאסור לעשות כן משום חומרת חמץ וכמו בעל מנת להחזיר], שכיון שבדיניהם יש לישראל זכות בחמצו כל זמן שהנכרי לא שילם לו [שהרי בדיניהם אין משפטי התנאים], ובאופן שזה זכות לישראל דנים

הלכות פסח סימן תנ המשך מעמוד 70

כתב בביה"ל שם (ד"ה הילך) בשם הפמ"ג שם (א"א ס"ק כט) שאסור, כיון שלישאל עצמו אסור לבלשם.

[משנ"ב ס"ק יח]

ש"ק ח"ז לו ל'אכל ו'לשפות חמץ' וכו', ש"ק ח"ז לו ל'התינוק'.

23) ולעיל (סי' שמג ס"ק ה) הוסיף לבאר, שהיינו בתינוק שהוא קצת חולה.

24) ואף על פי שאמירה לנכרי אסורה מדרבנן בכל איסורי התורה, כמו שכתבו הרמ"א (י"ד הל' כלאי בהמה סי' רצ"ד) והמשנ"ב לעיל (סי' שמג ס"ק ה), מימ לגבי צרכי קטן כתב הרמ"א לעיל (סי' שכ"ט) שצרכי נחשבים כצרכי חולה שאין בו סכנה, ולכן מותר בשבת לומר לנכרי לעשות מלאכה לצורכו ולגבי הגיל שנחשב קטן כחולה, ראה בדברינו שם על המשנ"ב (סי' נח).

ומשמע מכאן שאמירה לנכרי להאכיל קטן דבר איסור, אינה נחשבת כספיית איסור בידים, שהרי כתב לעיל (סי' שמג ס"ק ד) שספיית איסור לקטן על ידי ישראל גדול אסורה מן התורה. ובספר ארוחות שבת (חי"ב פכ"ד הע' כט) הביא שאכן כך מבואר בים של שלמה (יבמות פ"ד דבר ח) ובשרית חתם סופר (א"ח סי' פג), שאמירה לנכרי להאכיל קטן דבר איסור, אינה נחשבת כספיית איסור בידים, ושלא כמו שכתב בשו"ת פרי יצחק (ח"א סי' יב) [אמנם ראה מה שכתבנו להלן (הע' 26)]. שיתכן שאין איסור כלל לספות בידים חמץ לקטן החולה, ולפי זה אין ראייה מכאן לגרוד הנ"ל.

וליתן את בהמתו לנכרי להאכילה בימי הפסח, כשיודע שיאכילה חמץ, כתב השו"ע לעיל (סי' תמח ט"ז) שאסור, וביאר המשנ"ב שם (סי' ל) שכיון שהבהמה מתפטמת על ידי החמץ, נחשב הדבר שבעליה משתכר מחמץ.

טעמא) ובע"ז (כ"א, ב ד"ה אבל). אמנם רש"י בע"ז (טו, א ד"ה כיון דחבנה) כתב לגבי אמירה לנכרי באיסורי שבת, שהאיסור הוא מצד הדיבור עצמו, וכמו שדרשו חז"ל (שבת ק"ג, ב) את הפסוק (ישעיה נח יג) "ממצוא חפצך דבר דבר", שמחמתו אין לאסור בשאר איסורי התורה.

וביאר הקהלות יעקב (עבודה זרה סי' ח) שאף שבכל איסורי התורה אכן האיסור הוא מצד שליחות, מימ לגבי איסורי שבת יש איסור נוסף מצד הדיבור, יש תוספת דין בכל אחד מהאיסורים, שממה שנחשב כשליחו אסור לומר לו גם בערב שבת שיעשה מלאכה בשבת ויכמו שכתב המשנ"ב לעיל שם (סי' עד), וממה שהדיבור אסור, אסור גם לומר לו בשבת שיעשה במצאי שבת. הוסיף, שלפי זה האומר לנכרי בשבת לעשות מלאכה בשבת עצמה, עובר על שני האיסורים [וכעין זה כתבו בשו"ת אבני נזר (או"ח ח"א סי' מג אות 1), ובקובץ שעורים (ביצה אות מט)].

[שעה"צ ס"ק נד]

ו'קולעיל ב'סימן שז קע"ף כא, ע"ן ש"ם ב'משנה ב'ר"ה'.

22) שם כתב השו"ע (סכ"א) שאסור בשבת לומר לנכרי 'הילך בשר זה ובשל אותו לצרכך', ואפילו אין מזונותיו עליו, וביאר המשנ"ב שם (סי' עג) שאף על פי שהישראל אינו נהנה מהמלאכה כלל, מימ כיון שאומר לנכרי לעשות מלאכה האסורה לו עצמו, אף זה בכלל איסור 'אמירה לנכרי'. אבל לומר לנכרי לעשות מלאכה לצורך עצמו, כתב הרמ"א שם שמוותר, וביאר המשנ"ב (שם) שהיינו לומר לו 'קח בשר שלך ובשל אותו לצרכך', וכתב בטעם הדבר, שכיון שהדבר מעולם לא היה של ישראל, הנכרי אינו עושה את המלאכה עבור הישראל, אין הדבר בכלל גזירת 'אמירה לנכרי'.

וכן ליתן לנכרי בימות החול בשר וחלב ולומר לו לבלש לצורך עצמו,

הלכות פסח סימן תנ המשך מעמוד לו

לדבר עבירה' הוא דוקא כשיכול המשלח לומר 'סברתי שהשליח לא ישמע לי', כמשמעות דברי הסמ"ע (ח"מ סי' קפ"ב ס"ק ב), מה שאין כן בשליח מומר שאין המשלח יכול לומר כך, אם כן יש כאן שליחות וזכה המשלח בחמץ [נראה רמ"א (ח"מ סי' שפ"ח ס"ט) ושי"ש שם (סי' סז), שנחלקו בדין שליח לדבר עבירה באופן שהמשלח אינו יכול לומר 'סברתי שהשליח לא ישמע לי'].

ממור לשבת או לעבודה זרה שדינו כמומר לכל התורה] לקנות חמץ עבורו בפסח, הביא הרע"ק שם שהפמ"ג (שם), וכן בפמ"ג לעיל סי' דש א"א ס"ק ח, לענין שליחות מומר לחילול שבת) הסתפק בדבר, שאף שיש שליחות למומר, מימ כיון שאין שליח לדבר עבירה' לא קנה הישראל, וכיון שגם המומר לא התכוין לזכות בחמץ, אם כן יהיה החמץ מותר לאחר הפסח, או שנאמר שכל מה שאומרים שאין שליח

הלכות פסח סימן תנ

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק יח]

וקדלעיל בסימן תמו"ז;²⁵ ועוד, משום לתא דקנין²⁶ וכו', אם אין התינוק מספיק לזה²⁷, דקיש סנה אין צריך לדקדק בקל זה²⁸.

25 שם כתב השו"ע (ס"ג) לגבי חמץ שנתגלגל מגו של נכרי לגנו של ישראל, שיוציאו הישראל מרשותו על ידי שידחפנו בקנה, וביאר המשנב שם (ס"ק י) שליגע בו בידים אסור, שמא יאכל ממנו.

26 וממה שהוצרך לטעמים אלו, משמע שאין לאסור כאן מחמת איסור התורה להאכיל דבר איסור לקטן [כמובא לעיל (סי' שמג ס"ק ד)]. וכתב הגרשו"א איערבך (שולחן שלמה שבת סי' שמג ס"ק ב) שאכן כך מבואר בשו"ע הרב (כאן סכ"ה), שכן התורה אין איסור להאכיל חמץ לקטן החולה [אף שאין בו סכנה], שהרי כתב שאם אי אפשר להאכיל את התינוק על ידי נכרי או קטן, מותר להאכילו גם על ידי ישראל גדול [אולם ממה שלא הביא המשנב היתר זה, לכאורה יש לדייק שלא סבר כן להלכה].

הוסיף הגרשו"א איערבך, שעל פי זה יש לבאר מדוע לא נאסר לצוות לקטן להאכיל קטן אחר, אף על פי שלכאורה מחטיא את הקטן הראשון בכך שמאכיל איסור לקטן השני [שכן גם להטעות קטן על ידי שאומר לו שמותר לעשות כך הרי זה נחשב כמאכילו, כמבואר בריטב"א ביבמות ק"ד, א.א. אולם, ראה שו"ת אחיעזר (ח"ג סי' פא אות ט) שכתב לדון שד"ן ספיית איסור אינו אמור לגבי קטנים, ואינו כשאר איסורים האמורים גם לגבי קטנים, ורק שאין ענשים עליהם.

אמנם, השו"ע הרב (סי' שמג ס"ה) כתב, שכן התורה אסור להאכיל דבר איסור לתינוק חולה שאין בו סכנה [וראה תהלה לרד (סי' שמג ס"ד), שיתכן ששונה איסור חמץ שאסור רק בימות הפסח, ולפיכך נחשב הדבר כאכילת דבר היתר בזמן איסור, הרי יש שסברו שאיסור ספייה לקטן נאמר רק על האכלת דבר איסור, ולא על האכלת דבר היתר בזמן איסור].

27 ולענין גדול החולה בחולי שאין בו סכנה ולצורך רפואתו עליו להניח חמץ על מכתו, כתב לקמן (סי' תסו ס"ק א) שמותר לו להתרפאות בחמץ שלא כדרך הנאותו, כגון להניח על המכה חייטם לעוסות ברוק [והיינו בחטים של נכרי, שאינו עובר ביב יראה' על שהייתו], שכן שהנאה מחמץ שלא כדרך הנאותו אינה אסורה אלא מדרבנן, לגבי חולה לא גורו חכמים, ואפילו אין בו סכנה. והוסיף, שמי שבוטח באופן שיכול ללועס על ידי מי פירות שאינם מחמיצים, אין נכון ללועס על ידי רוק המחמיץ. וכן להתרפאות בחמץ שעבר עליו הפסח, כתב בשעה"צ שם (ס"ק ד) שמותר, שכן שאיסורו הוא מדרבנן, לגבי חולה לא גורו.

אולם גדול החולה בחולי שאין בו סכנה הנצרך לאכול חמץ לרפואתו, כתב בשעה"צ שם (ס"ק ו) שאפילו פחות מכשיעור אסור לו לאכול, כיון שההלכה היא שחצי שיעור אסור מן התורה.

28 ומ"מ לגבי עשיית רפואה על ידי חליטת שעורים במים חמים, לחולה שיש בו סכנה, כתב לקמן (סי' תנד ס"ק יג) שכשהדבר אפשרי, ירתח היטב את המים קודם שיתן את השעורים לתוכם [שמעיקר הדין, באופן זה אין חוששים שהשעורים החמיצו, כמבואר שם], כיון שאף בחולה שיש בו סכנה, כשאפשר לעשות בדרך היתר לא יעשה בדרך איסור.

וחולה שיש בו סכנה הנצרך לקנות תרופות חמץ בפסח, דעת הגרשו"א איערבך (נשמט אברהם ח"א סי' תנ ס"ק א) שאם מכויין בשעת קנייתו שלא לזכות בהן, וגם אינו משלם עבורן בפסח, אינו צריך לדקדק לקנות רק את השיעור הנצרך לו לפסח, ואף מותר לאחר הפסח להשתמש במה שנשאר.

[משנב ס"ק יט]

עד שתתן להפועל שלי²⁹ וכו', דאסור בקל גני³⁰.

29 שם מדובר במי שבא לומר לפועליו הנכרים 'צאו ושתו יין נסך מחנוני פלוני, ואני פורע', וכתב השו"ע שם שאם המעביד אינו מקדים דינר לחנוני הרי זה מותר, וגם באופן שמקדים לו דינר אינו אסור אלא באומר 'יהיה הדינר בידך עד שתשקה לפועלים, מה שאין כן כשהרשה לו להשתמש בדינר עכשיו אם יצטרך לו.

30 ובטעם הדבר כתבו הט"ז שם (ס"ק ח) והשו"ע שם (ס"ק לא) בשם הטור (שם), שבשעה שהקדים את הדינר לחנוני נקנה לו היין נסך, ואם כן נחשב הדבר שהחנוני נתנו להם בשליחות המעביד.

[משנב ס"ק כא]

ועוד, דהוא רוצה בקיומו של החמץ³¹.

31 בביאור הדבר כתב המג"א (ס"ק י) שהוא רוצה בקיום החמץ כיון שהנכרי מחזיק לו טובה על כך שקנה עבורו, ונחשב הדבר כקבלת שכר על ידי החמץ. מאידך, התבאר בט"ז (י"ד סי' קלג ס"ק ט) לענין ישראל שאמר לו הנכרי שישמור לו יין נסך בחינם, שגם באופן שהנכרי אומר שלא יחזיק לו טובה על כך, נחשב הדבר כירוצה בקיומו שהרי הישראל היה מצטער אם הדבר היה נאבד תוך כדי שמירתו, ולכן אסור לעשות כן. והגר"ב פרנקל (הגהותיו על המג"א כאן, ובהגהות אמרי ברוך על הט"ז י"ד שם) כתב, שגם מדברי הפני יהושע (חולין ח, א) לגבי סכין של עבודה זרה, משמע שסבר כדעת הט"ז. [אולם לפי מה שכתבנו בביה"ל להלן (סי' ד"ה אסור), שהאחרונים חילקו לגבי דין רוצה בקיומו בין איסורי עבודה זרה ויין נסך לבין איסור חמץ, אם כן לכאורה אין מחלוקת בין המג"א שדיבר לגבי חמץ לבין הט"ז והפני יהושע שדיברו לגבי עבודה זרה ויין נסך].

והאיסור של רוצה בקיומו, כתב הפר"ח (כאן, ס"ק ז) לענין עבודה זרה ויין נסך, שאינו אלא מדרבנן וכן כתב בשו"ת חתם סופר י"ד סי' קכו, לגבי חליפי דבר שהיה רוצה בקיומו]. וראה מה שכתבנו להלן (ס"ק כד) על אופנים של רוצה בקיומו.

[שעה"צ ס"ק מ]

שהוא רק קנא דכפן יש להקל בזה³².

32 וכן לגבי להשהות אצלו בימי הפסח חמץ זה שלא קיבל עליו אחריות מגניבה ואבידה, כתב לעיל (סי' תמ ס"ק ח) שאמנם לכתחילה צריך היה להחזירו לבעל הפקדון, ואם אינו לפניו צריך היה למוכרו לנכרי, וגם לבטלו, אולם בדיעבד כשבעל הפקדון אינו לפניו, והגיעה השעה השישית ששוב אינו יכול למכור את החמץ לנכרי, כמבואר לעיל (סי' תמג ס"ק ו), מותר לו להשהותו עד שיבא בעליו לקחתו ממנו, ואינו צריך לבערו מהעולם.

[משנב ס"ק נ]

ד"ש שליחות לעכ"פ³³ לחרת³⁴ וכו', אין לחרת הפסח³⁴.

33 כן היא דעת רש"י (בי"מ ע"א, ב ד"ה ואם העמידו אצל ישראל, ד"ה בשלמא, וד"ה אדעתא), והרי"ח (הובא בתוס' שם ד"ה כנון), שאף על פי שכן התורה אין שליחות לנכרי, כמבואר בגמרא (שם) מ"מ מדרבנן יש שליחות לנכרי, לחומרא. מאידך, דעת ר"ת (תוס' שם) שאין שליחות לנכרי אפילו לחומרא. והוכרו שתי הדעות ברמ"א (י"ד סי' קסט ס"ה).

34 ובטעם הדבר כתב הרע"א (בהגהותיו על הרמ"א ס"ו) בשם הפמ"ג (תיבת גמא פ' קרח אות ב), שלכל הדעות מן התורה אין שליחות אפילו לחומרא. ויהידי שביקש ממומר לכל התורה [וכן

מילואים הלכות פסח סימן תמח המשך מעמוד קודם

כדיניהם, כמבואר ברמב"ם (פי' מהל' מלכים הי"ב) הובאו דבריו בביה"ל לעיל (סי' תמא ס"ב ד"ה אבל), ומשום כך התנאי קיים. אמנם לענין ישראל שהלחה לנכרי ונתן לו הנכרי משכון של חמץ, ולא אמר לו הנכרי שאם לא אפרע בומן יהיה המשכון שלך מעכשיו והגיע זמן הפרעון קודם הפסח ולא פרעו, כתב בביה"ל לעיל (סי' תמא ס"ב ד"ה אבל) שאף שבדיניהם יש לישראל זכות במשכון, מי"מ כיון שאין רצונו של הישראל לזכות במשכון, כדי שלא יאסר עליו בהנאה כחמץ שעבר עליו הפסח ויפסיד את חובו, דנים אותו כדינו שאין המשכון אלא 'אסמכתא' ואינו של הישראל, ומותר הוא לאחר הפסח [וראה במשני' שם (סי' ט) שדעת הרבה ראשונים שבהגיע זמן הפרעון קודם פסח אין המשכון אסמכתא אלא ממונו של ישראל וצריך למוכרו או לבערו]. (שו"ת הלכות סליג, וכתב 'יאו"ל יש לחלק').

שכיון שהנכרי קנה את הסחורה ביותר מכדי שוויה, ומוכר הוא לחזור ולמוכרה לישראל לאחר הפסח, ניכר שאין מכירה זו אלא הערמה בלבד.

[משנ"ב ס"ק נד]

שי"ף ה'מ"ץ ל'כ"ו"ם ת"ך א"ם יתק"ם התנאי ל'כסוף⁹².

92 ולענין מי שמכר חמצו לנכרי על מנת שישלם לו אחר עשרה ימים, כתב החו"א (או"ח סי' קכג ס"ג) שהתנאי קיים אף שלא עשה תנאי זה כמשפטי התנאים, ואם התבטל התנאי תבטל המתנה [אלא שאסור לעשות כן משום חומרת חמץ וכמו בעל מנת להחזיר, שכיון שבדיניהם יש לישראל זכות בחמצו כל זמן שהנכרי לא שילם לו [שהרי בדיניהם אין משפטי התנאים], ובאופן שזה זכות לישראל דנים

הלכות פסח סימן תנ המשך מעמוד 70

כתב בביה"ל שם (ד"ה הילך) בשם הפמ"ג שם (א"א ס"ק כט) שאסור, כיון שלישראל עצמו אסור לבלשם.

[משנ"ב ס"ק יח]

ש"נח"ן לו ל'ל'ל ו'ל'ש'תות ח'מ'ץ⁹³ וכו', ש"יכ"ל ח'מ'ץ ל'ת'ת'ניק⁹⁴.

93 ולעיל (סי' שמג ס"ק ה) הוסיף לבאר, שהיינו בתינוק שהוא קצת חולה.

94 ואף על פי שאמירה לנכרי אסורה מדרבנן בכל איסורי התורה, כמו שכתבו הרמ"א (י"ד הל' כלאי בהמה סי' רצו) והמשנ"ב לעיל (סי' שמג ס"ק ה), מי"מ לגבי צרכי קטן כתב הרמ"א לעיל (סי' שכח ס"י) שצרכיו נחשבים כצרכי חולה שאין בו סכנה, ולכן מותר בשבת לומר לנכרי לעשות מלאכה לצורכו ו'לגבי הגיל שנחשב קטן כחולה, ראה בדבריו שם על המשני' (סי' נח).

ומשמע מכאן שאמירה לנכרי להאכיל קטן דבר איסור, אינה נחשבת כספיית איסור בידיים, שהרי כתב לעיל (סי' שמג ס"ק ד) שספיית איסור לקטן על ידי ישראל גדול אסורה מן התורה. ובספר אחרות שבת (חי"ב פכ"ד הע' כט) הביא שאכן כך מבואר בים של שלמה (יבמות פ"ד סי' ח) ובש"ת חתם סופר (א"ח סי' פג), שאמירה לנכרי להאכיל קטן דבר איסור, אינה נחשבת כספיית איסור בידיים, ושלא כמו שכתב בשו"ת פרי יצחק (ח"א סי' יב) [אמנם ראה מה שכתבנו להלן (הע' 26), שיתכן שאין איסור כלל לספות בידיים חמץ לקטן החולה, ולפי זה אין ראייה מכאן לנדרו הנ"ל].

וליתן את בהמתו לנכרי להאכילה בימי הפסח, כשיודע שיאכילה חמץ, כתב השר"ע לעיל (סי' תמח ס"ז) שאסור, וביאר המשני' שם (סי' ל) שכיון שהבהמה מתפטמת על ידי החמץ, נחשב הדבר שבעליה משתכר מחמץ.

טעמא) ובע"ז (ב, ב ד"ה אבל). אמנם רש"י בע"ז (טו, א ד"ה כיון דובנה) כתב לגבי אמירה לנכרי באיסורי שבת, שהאיסור הוא מצד הדיבור עצמו, וכמו שדרשו חז"ל (שבת ק"ג, ב) את הפסוק (ישעיה נח יג) "ממצוא חפצך ודבר דבר", שמצמתו אין לאסור בשאר איסורי התורה.

וביאר הקהלות יעקב (עבודה זרה סי' ח) שאף שבכל איסורי התורה אכן האיסור הוא מצד שליחות, מי"מ לגבי איסורי שבת יש איסור נוסף מצד הדיבור, ויש תוספת דין בכל אחד מהאיסורים, שממה שנחשב כשליחו אסור לומר לו גם בערב שבת שיעשה מלאכה בשבת ו'כמו שכתב המשני' לעיל שם (סי' עד), וממה שהדיבור אסור, אסור גם לומר לו בשבת שיעשה במוצאי שבת, והוסיף, שלפי זה האומר לנכרי בשבת לעשות מלאכה בשבת עצמה, עובר על שני האיסורים [וכעין זה כתבו בש"ת אבני נזר (או"ח ח"א סי' מג אות ו), ובקובץ שעורים (ביצה אות מט)].

[שנה"צ ס"ק נד]

ו'ק'ל'ל'ל ב'ס'י'ן שז' ס'י'ף כא, ע'ן ש'ם ב'מ'ש'נה ב'ר'נ'ה⁹⁵.

95 שם כתב השר"ע (סכ"א) שאסור בשבת לומר לנכרי 'הילך בשר זה ובשל אותו לצרכך', ואפילו אין מוונתו עליו, וביאר המשני' שם (סי' עג) שאף על פי שהישראל אינו נהנה מהמלאכה כלל, מי"מ כיון שאומר לנכרי לעשות מלאכה האסורה לו עצמו, אף זה בכלל איסור 'אמירה לנכרי'. אבל לומר לנכרי לעשות מלאכה לצורך עצמו, כתב הרמ"א שם שמותר, וביאר המשני' (שם) שהיינו לומר לו 'קח בשר שלך ובשל אותו לצרכך', וכתב בטעם הדבר, שכיון שהדבר מעולם לא היה של ישראל, הנכרי אינו עושה את המלאכה עבור הישראל, אין הדבר בכלל גזירת 'אמירה לנכרי'.

וכן ליתן לנכרי בימות החול בשר וחלב ולומר לו לבלש לצורך עצמו,

הלכות פסח סימן תנ המשך מעמוד לו

לדבר עבירה הוא דוקא כשיכול המשלח לומר 'סברתי שהשליח לא ישמע לי', כמשמעות דברי הסמ"ע (ח"מ סי' קפב ס"ק ב), מה שאין כן בשליח מומר שאין המשלח יכול לומר כך, אם כן יש כאן שליחות וזכה המשלח בחמץ [וראה רמ"א (ח"מ סי' שפח ס"ט) וש"ך שם (סי' סז), שנחלקו בדין שליח לדבר עבירה באופן שהמשלח אינו יכול לומר 'סברתי שהשליח לא ישמע לי'].

ממומר לשבת או לעבודה זרה שדינו כמומר לכל התורה] לקטת חמץ עבורו בפסח, הביא הרע"א שם שהפמ"ג (שם) וכן בפמ"ג לעיל סי' דש א"א סי' ח, לענין שליחות מומר לחילול שבת) הסתפק בדבר, שאף שיש שליחות למומר, מי"מ כיון שאין שליח לדבר עבירה לא קנה הישראל, וכיון שגם המומר לא התכוין לזכות בחמץ, אם כן יהיה החמץ מותר לאחר הפסח, או שנאמר שכל מה שאומרים שאין שליח

הלכות פסח סימן תנ

באר הגולה לו

י טור, מפני שרצה בקיימו של אסור שלא יקבע קבלי

(יט) אֶלְאִיאִם־בְּן הַקְּדִים (י"א) [י"א] דִּינָר (כ) או שֶׁנֶּשֶׂא וְנָתַן בְּיַד: הגה (כא) וְאָסוּר לְקַנּוֹת חֶמֶץ לְאִינוֹי־יְהוּדִי בַּפֶּסַח (כב) אֶפְלוּ בְּמַעוֹתָיו (י"ז) [י"ז] (ג) שֶׁל אִינוֹי־יְהוּדִי (ר"כ"ש סימן תא): ז *אָסוּר לְהַשְׁכִּיר (י"ז) [י"ז] כְּלֵי לְאִינוֹי־

באר היטב

וכן עקר. מ"א. אבל הבי"ח ושכנה"ג וחי"י פסקו קדעה ראשונה להחמיר: (יא) דִּינָר, וְדוּקָא שֶׁהִדְיָר עָרַךְ בְּעֵינַי בְּיַד הַתְּנַנִּי בְּשֶׁעָה שְׂאֻכָּלוּ. ואם לא הקדים לו דינר, מותר לומר מן לפועלים חמץ ואני פורע. וא"כ מי שיש לו תינוק וצריך לשלוח חמץ, מותר לומר לא"י מן לו לשלוח חמץ ואני פורע, אבל הוא לא יקח החמץ בידו. ובח"י כתב שלא יאמר ואני פורע, ועי' בי"ח ובחלה שיש בו סנהה הכל שרי, מ"א, ע"ש. ועי' במ"א ס"ס ש"מ א"ב ובתשובת נ"ש סימן ד', ועי' שו"ת בי"ח סימן קמג. ומ"מ טוב לעשות מחצה עשרה להפסיק כדי שלא יבוא לאכל ממנו, ח"י, ע"ש: (יז) שֶׁל א"י. דאין שליחות לא"י ונמקא הישראל קונה אותם; ועוד, דאיכא למחש שמא יאכל ממנו; ועוד, דנראה רוצה בקיימו, מ"א: (י"ג) כְּלֵי. השעם, שרצה בקיימו שישאר ויקחם החמץ בחוכו, שאם יטל החמץ מהקדנה בעדנה ע"ג האור יקבע הקלי אצל האור וא"כ נהנה מחמץ, אבל בתור לא שוף זה. ועוד, פיון שהקלי עצמו אסור בהנאה שהקדנה בלוע מחמץ, אסור להשפיריה לכתחלה,

[יא] דִּינָר. עין באר היטב. ועי' בשו"ת בי"ח סימן קמג של דעת הטור אסור לפסק עם האי"י קדם הפסח שיאכלו עמו עבדיו ושופתיו האינים יהודים בפסח אף שאומר בן קדם פסח, שפרעו כל יום יום הוא ונמקא פורע חובו מאה"י, ועי' לעיל סימן תמה ס"ג ג' בכה"ט בשם תשובת הבי"ח בנה. ומ"ש בחולה שיש בו סנהה שרי, עין בש"י חלק ב סימן טו שכתב שאף ביש בו סנהה לא יטל לו החמץ ביחודי ודלקא אה"י למיכל מהו, וכה"ג אמרנו לענין קריאה לאור הנה, משא"כ שנים מקרב אהודי, ע"ש, ועי' לקמן סי' טו פ' כתבתי מה"ג משו"ת שער'אפרים, ומ"מ פשוט ודוקא אם אחר מזמן לפניו מיד, דדבר פשוט דמקום סנהה צריך לעשות כלא אחר או לדעת הרימ"א בסימן שח, ע"ש, וגם יש לומר דבכה"ג שאינו רק חשש בעלמא פשיטא שהורו משבח: [יז] שֶׁל אִינוֹי־יְהוּדִי. עבה"ט. ועי' מ"ש בשו"ת בית'אפרים סימן כט מדברי הריב"ש סימן תא וכמ"ש עליו המשנה למלך, ולשם מקור דאם עבר הישראל וקנה החמץ לאינוי'יהודי בפסח והוא רוצה לתנו לו בפסח פשיטא דאסור, משא"כ אם עבר עבר הפסח ורוצה לתנו לו אחר הפסח יש לצדד להחמיר, ע"ש: [י"ג] כְּלֵי. וקמ"ב בשי"ח ח"ב סימן טו, בישראלים ששקרו חמץ לא"י ובחיה"פ גברו המום ומתוראים שישטפו המים הכל יולך לאבוד, רשאים לשלח אחר האיננו יהודי שיקנה החמץ ולומר יאמר לאינוי'יהודי אחר שבקדנה זה נה' לאינוי'יהודי הרבה דברים ויש לחש שישטפו

משנה ברורה

וכנ"ל. ואם אי אפשר לו לשאתו לחוץ, ובעל'פירו'ו צריך העכו"ם להביא החמץ לביתו של ישראל ולהאכילו שם, יש לו לומר להעכו"ם שיקבע החמץ הנשאר וישאנו לביתו, וכשיצטרף לאכל עוד הפעם יחזור ויביאנו וינאכילנו. ואם אי אפשר למצא נכרי על כל פעם ופעם, יש להקל שישאיר העכו"ם חמץ בביתו כדי שישפיק לתינוק לכמה פעמים, יאמר בפרוש שאינו רוצה לקנות את החמץ [דאי] לאו הכי קני לה רשותו, ויבדלעיל בסימן תמת, ויצוה לקטן שישאכיל לתינוק, אבל הוא בעצמו אין לו להאכילו: תדא, דאסור לכתחלה לגע בו, ויבדלעיל בסימן תמו"ה; ועוד, משום לתא דקנין⁶⁶. ואם יכול להטמין החמץ במקום שמתקן חמצו המכור, יטמינו שם וישא התינוק לשם לאכל, ואם לא, יעשה מחצה עשרה בפני החמץ, ועל'כל'פני'ם יקפה עליו כלי. וכל זה אם אין התינוק מסכן לזה⁶⁷, דביש סנהה אין צריך לרדוק בכל זה⁶⁸. כדי למהר באכילתו, ויבדלעיל סימן שח: (יט) אֶלְאִיאִם־בְּן הַקְּדִים לו דִּינָר. לחנוני, וצוהו לתת מזונות לעבדו כשבווא, או הני לה כמאכילו בנידים החמץ, שהחנוני הוא שלוחו של בעל הבית; ובנה אסור (ג) אֶפְלוּ אִינוֹ יודע בודאי שיקנה חמץ. ועי' ביונה דעה סימן קלב סעיף ד שכתב דגם בהקדים לו דינר אינו אסור אל'א-אם'ן כשאמר לו 'הא דינר זה בידך עד שתתן להפועל שלי'⁶⁹, אבל אם הרשהו להוציא עקש בהוצאה מותר, בדשעה שנותן להפועל אין כאן דינר שיקנה לבעל הבית; אבל כמה (ג) אחרונים חלקו עליו והסכימו דאסור בכל פונ'י⁷⁰. ודע, דהקדים לו דינר לאו דוקא, (ל) דהוא הדין אם נתן לו דינר בשעה שנתן החנוני לעבדו דגם'ן אסור, ולא אהי בנה למעוטי רק אם פרע לו לאחר זמן: (כ) או שֶׁנֶּשֶׂא וְנָתַן בְּיַד. רוצה לומר, שבעל הבית בעצמו לקח החמץ מן החנוני העכו"ם לצורך עבדו ותננו לו, ובנה אֶפְלוּ (ל) לא נתן לו מעות כלא אֶפְלוּ הכי אסור, דקנה החמץ במשיכתו מן העכו"ם: (כא) וְאָסוּר לְקַנּוֹת וכו'. דאיכא (לו) למחש שמא יאכל ממנו, ועוד, (לז) דהוא רוצה בקיימו של החמץ⁷¹, ועוד, דהא אין שליחות לעכו"ם, ונמקא דהישאראל קונה אותם (לח) ועובר בכל יראה; (לט) ואֶפְלוּ אִינוֹ מוֹשֵׁף החמץ מרשות המוכר אלא נותן לו דמים בלבד בפסח, גם'ן אסור, לפי שיש אומרים שישאראל קונה מטלטלין מעכו"ם בכסף בלבד: (כב) אֶפְלוּ בְּמַעוֹתָיו וכו'. ומכל מקום אם לא פון לקנותו לעצמו וגם לא קבל עליו אחריות (מ) כלא, יש לצדד להקל באכילה ובקניאה לאחר הפסח, פן כתב הפרי'מגדים. ועי' בשערי'תשובה: (כג) שֶׁל אִינוֹי־יְהוּדִי. וכן אסור לומר לעכו"ם (מא) בחלה המועד פסח שיקנה חמץ בשבילו ואֶפְלוּ לא ימושף החמץ לתוך ביתו של ישראל, דיש פוסקים שסוברין דיש שליחות לעכו"ם לחמרא⁷³. ובדיעבד אם קנה ולא מושף לרשותו, אין לאסר לאחר הפסח⁷⁴. [מחירושי רע"א, ע"ש]. כתב הפרי'מגדים: בעכו"ם שקונה מעכו"ם תבונה כשיש בחובה קצת חמוצים, שרי לישראל להיות סרוסר ביניהם, כי לא בעד החמוצים הוא נותן דמים. אם היתה בקמת עכו"ם טעונה חמץ, (מז) מותר לפרקה במקום שיש צער בעל'י'חיים, דאף העכו"ם מוזיק לו טובה עבור זה [וזה מקרי בעלמא כרוצה בקיימו של חמץ

שער הציון

(ג) הגר"ז, וכן משמע בגמרא דקאמר 'חושש וכו': (ג) ש"ך ט"ז ופרי תושב, וכן נוטה שם דעת הגר"א בבאורי, דלא כמגן'אברהם שהעתיק בענינו רק דעת המחבר שם: (ד) ריטב"א בעבודה זרה שם, עין שם: (ה) והיא שיהיה שם גם'ן מניית מעות והפועל קבל מיד העבד, לדעת התוספות שם בדבור המתחיל 'תני' שרי. דהחנוני מקנה (חפצו) [חמצו] למי שנתן הפעות. והבעל הבית אינו אלא שלוחו של בעל הפעות להביא לו החמץ: (ו) מגן'אברהם בשם הריב"ש: (ז) מגן'אברהם, עין שם: (ח) ריב"ש. וכתב עוד שם: ואֶפְלוּ אם נימא שאין הישראל רוצה שיקנה לעצמו משום אסורא, מכל מקום חמצו של עכו"ם כדי ישראל ואחריותו עליו אסור ורוצה לומר, וזה נמי אם יאבד החמץ יגיע לישראל הפסד מהו יצטרף להחזיר הדמים לעכו"ם השולחו. ומה שהקשה עליו המשנה למלך פקד ד מהלכות חמץ מוצה הלכה ג אינו רק על לשונו של הריב"ש מה שכתב יצוה הוא בפרשות הפיות הראשון, אבל בעקר הדיו דברי הריב"ש נכונים: (ט) הגר"ז: (מ) פרי'מגדים, וכתבנו הוא בין מפשיעה בין מנגבה ואבדה, ונראה דבענין שיקנה שאינו מקבל עליו אחריות [ולענין דעתי דני אֶפְלוּ אם מנהג שאינו מקבל עליו מנגבה ואבדה, דיש רבנות ודסבירא להו דני בנה ויבדלעיל בסימן תמ, ובכאשר הפסח שרואה רק קנסא ודכנן יש להקל בזה⁷²]. דבסתמא פיון דנתן לו העכו"ם מעות דעתו שיקן לו עבור זה הסחורה או שיקדיר לו מעותיו: (מא) והוא הדין לקבע לו קדם פסח על זה: (מב) מגן'אברהם לחרוץ קמא של התוספות, וכן כתב באליהו רבה לדינא וש"א:

כ שם בשם הווספא

יהודי *בפסח (כד) קדי שביבשל בו חמץ, (כה) אבל משפיר לו חמור להביא עליו (זי) חמץ:
הגה (כו) יגש מתירין להחס חמין בכלי-חמץ (כז) ולרדח בהם וכן שאר צרכי (טו) [טו] הנאה בקלי-חמץ, (כח) וכן הוא המנהג (הוספות פ' אין מעמידן ומודכי פרק כל שעה):

באר היתב

אבל חמור כשאופין בו קבר הסק ואינו בלוע בחמץ, עמ"א: קרב עט"ז: אבל ג' א ד' שבויעות קדם פסח מתיר בכל עגון, ע"ש: (ז) חמץ. הסכמת אחרונים דהקא מרי ששכר סתם ולא מפרש להביא עליו חמץ, ע"ש. כתב הפ"ח: מה שנוהגין במדינת פולין שיהחידים שורכין ארנג"י¹ מהשנתה ששש בו וירות ורחים שלוקחים מכל שכר שמבשלים מדה וכן לוקחים מדה מאל"ץ² מכל מי ששותן מאל"ץ, דאם הישראל מתיב לתמן היורות והרחים קשמתלקליו אז הם ברשות ישראל ואסור לקבל אפלו מעלת בשכרו, בין דמנהגם לתת חמץ הרי קנהגה מדמי חמץ ואסור: ואם יש לו רשות וכת למנע מהם שלא יבשלו כלל מתיב למנע מהם דה"ל רוצה בקיומו, ועל"י מכירה שרי דהנהו שימכרו קדם פסח לא"י כל המדות שיביע משבוע זו ויטל הדמים ואע"פ שותן לו הא"י אח"כ המדות, שרי: ואם אין הישראל צריך לתמן היורות והרחים, די שיהנה קדם פסח כמו בקש"ב, ואם אין לו עם מי שיהנה ה"ל קדיעבד ושרי בלא הנאי, עכ"ל. ועין ט"ו ומ"א: (טו) הנאה. בגון לשו"ם בו צונן דרך צנאי יביבש או דבר לח במדי' דלאו בר אכילה בגון רחיצה, ונרקא אם הוא צנאי שלא תלישין להשפתם בו שמוש אחר, ח"י. ונשל אוסר רק לחף הראש. ועשו"ת ש"א ס"ו ביהודי שנהה שכיר לשנה על שמירת חמין ושרי או מתיר לשמור ולקבל המדות בצד השכר בפסח, ע"ש:

שערי תשובה

המים, הצל אותם לקרן אחר, וזכין לאדם שלא בקניו, ע"ש: [יז] חמץ. עב"ט. ובש"ר פ"י כתי"י סימן ד ד קתב: מי ששכר רחם מן השור וטחניו בו חמץ דהנהו מאל"ץ² ונתנים למחזיק מדה מכל טחניה, אסור לקבל המדה בפסח, ולא נמי למ"ש בהגמ"י ישראל שקנה חק בו, דהתם לא קבל כלום בפסח כו' אבל בגיון זה שקבל הישראל בפסח חמץ ונעשה שלו פשטא שהוא עובר ואסור לקבל, ואם קבל עובר עליו ואסור אחר הפסח, ונמי למ"ש השור והגמ"י בקישורא שיש לו פגור כו, ואין נראה לחלק בין פשטא שהו אצל ישראל ובין פשטא שזכרו, דפשטא דשכירות יואם מקבר הוא ותו משש בגיון דהתם דה"ל ש הישראל אנכר בהתחם שהוא שותן ומקבל חמץ עבורו: וע"ש שנואה מדכריו דאפלו לא נתנו לו פסח, בין שקד מנהגם אס"פ יש לו לישראל חמץ אצל האינדיהודי ועובר עליו, ולא נמי לאם יש לו חוב חמץ אצל האינדיהודי דשרי, דהתם לא נזה הישראל מעולם בין שאין החמץ מיחד איהו של ישראל והוא נתן לו איזה חמץ שצ"ע, משא"כ הקא נתן להישראל מאותן שאפה ומיחד לו אותן פירות כו, ואף שקטב שם: ויש לרחות דלעולם מדי' שגובר של הישראל קבל הפירות קבר ואפי"ה צריך למנהגם דכל"א בין שהישראל אינו מתיב לקבל פירות בשכרו אלא אם ידעה צריך לתן לו מעות לא מה חמץ של ישראל בין דאם ידעה אינו נוטלין לקב צריך למנהג כו, מי"ל לא שיק זה לעגן מאל"ץ² בין שהחוב הוא רק על מדה מאל"ץ² ולא על מעות כלל, אי"כ אע"פ שאינו מקבל מדי' אלא לאחר הפסח הרי יש לו חלק במאל"ץ שלו והרי"ל דקטפה במאל"ץ² אלו ואסור. ועין לעיל סימן תמח מי"ש בשם הח"י ושאגת אריה בדין שפתות לעגן החלק של אינדיהודי דמקד משעם בקריה, ע"ש, ומ"מ י"ל היכא שנקתו בעל הרחם הוא על אפן שהברכה בקדו או לקחת מדה או לקח מעות סך קר וקר ולא ברר בפסח אינה יתקב בשכרו אם מאל"ץ² או מעות, שוב נרשאי אחר הפסח לקח גם מאל"ץ² במ"ש לעיל לעגן הפירות בין שנהה בקדו לקח מעות שוב אין החמץ מיחד לו, ומי"מ נראה דלית לה למשכח הפרא ורקח מעות מין שעב"פ בפסח ספקא הרי, ואי"כ י"ל שאם יתקב שאל מאל"ץ² הברר הדבר למספר שלכך הנה עומד בחתולה, ובד"עבד שלקח מאל"ץ² אין להחמיר באסור חמץ שצ"ע דרפון, ומי"מ לבתחלה גם אם שוכר בעצן זה שיתקב או מעות יש לו למכר קדם פסח במי"ח דלאהורי' למקדב ביהאי גמור טפי צריך, ובל"א"ה יש לעשות כן מחמת מלאכת יריש וזה"מ, ועין בגט"ו. ועין עש"ת ביה"ע יתקב סימן גא מ"ש בענין הנגה הארנג"י¹ במקבירת המאל"ץ² שלו וזכ"ה חמץ המדע בפסח, ע"ש: [טו] הנאה. עב"ט. ועין פש"ע דאפנים סימן ז בהגהת כן המספר דפסיק נרשאי הישראל לעמד על המשמר ורקח עמו עד א' שישלש עמו דא"ו אין לחש דלמא אחי' למכיל מנהה במי"ח בחלכות שבת סימן ערי"ה, ומשעם ודעה בקיומו אין חשש בשאר הישראל עושה מנהג כבדו, ואין יושב ומשמר, ואין בנה שילחות.

מבוא הלכה

בחזק' יעקב ובמקור"י (360): * **בפסח.** ומבוכ משלת' ערוף הגר' דברוצה בקיומו ליבא חמור דהאגור במשכירו קדם פסח ובכל גוני אסור, אכן מבי"ח משמע דבין במשפיר ובין ברוצה בקיומו, בכל גוני איבא לתמיר הכי שניה קדם שלשים ונהוה קרב כן כפי גרסתו באגור, והוא הדין להני דגרסי בו 'קדם פסח'. וכן כתב במקור"י. ודע עור, דאפלו להני דסברי דאסור ודעה בקיומו שקד חמץ, הנה דנקא לבתחלה, אבל בד"עבד אין להחמיר, ובמ"ל לעיל כטיף ד במשפיר באסורי הנאה, וכן כתב הפרי חדש. ועין חמ"ד משה מה שקטב בזה:

פעל הרחם הוא על אפן שהברכה בקדו או לקחת מדה או לקח מעות סך קר וקר ולא ברר בפסח אינה יתקב בשכרו אם מאל"ץ² או מעות, שוב נרשאי אחר הפסח לקח גם מאל"ץ² במ"ש לעיל לעגן הפירות בין שנהה בקדו לקח מעות שוב אין החמץ מיחד לו, ומי"מ נראה דלית לה למשכח הפרא ורקח מעות מין שעב"פ בפסח ספקא הרי, ואי"כ י"ל שאם יתקב שאל מאל"ץ² הברר הדבר למספר שלכך הנה עומד בחתולה, ובד"עבד שלקח מאל"ץ² אין להחמיר באסור חמץ שצ"ע דרפון, ומי"מ לבתחלה גם אם שוכר בעצן זה שיתקב או מעות יש לו למכר קדם פסח במי"ח דלאהורי' למקדב ביהאי גמור טפי צריך, ובל"א"ה יש לעשות כן מחמת מלאכת יריש וזה"מ, ועין בגט"ו. ועין עש"ת ביה"ע יתקב סימן גא מ"ש בענין הנגה הארנג"י¹ במקבירת המאל"ץ² שלו וזכ"ה חמץ המדע בפסח, ע"ש: [טו] הנאה. עב"ט. ועין פש"ע דאפנים סימן ז בהגהת כן המספר דפסיק נרשאי הישראל לעמד על המשמר ורקח עמו עד א' שישלש עמו דא"ו אין לחש דלמא אחי' למכיל מנהה במי"ח בחלכות שבת סימן ערי"ה, ומשעם ודעה בקיומו אין חשש בשאר הישראל עושה מנהג כבדו, ואין יושב ומשמר, ואין בנה שילחות.

משנה בוררה

כדי שיתזיק לו טובה], בין דאין הישראל מכון שיתזיק לו טובה, שרי (85): **ז (כד) קדי שביבשל בו חמץ.** משום (מג) שהוא רוצה בקיומו של חמץ ושאם (*) ישפך החמץ בשעה שהקלי עומד על-גבי האש יקבע הקלי (87), והרי הוא קנהגה מן החמץ (88): **(כה) אבל משפיר לו חמור.** שפיר לא אכפת לה אם יאבד החמץ. והקשו האחרונים, דלאסור בין בכלי בין בחמור משום משפיר באסורי הנאה שאסור לבתחלה, וקמו שקתוב בפעיפים הקודמים: (מז) ומסקני דדין זה הוא להאי שיטה דאין אסור להשתפר באסורי הנאה רק בעבודת נרה ובדומה, אבל לפי מה דנבטינן להחמיר לאסור להשתפר לבתחלה בכל מקום, הוא הדין דאסור (מה) גם גבי חמור להביא עליו חמץ (89). ודע, דגם לשיטה זו דנקא שהשפיר בפרוש להביא עליו חמץ, (מו) אבל אם השפיר סתם לזמן והביא עליו חמץ, מתיר, אבל אם לא הוליד עליו שום דבר גם-כן היה צריך לשלם לו שכרו, וכמו שקתבנו לעיל גבי תנור: **(כז) יגש מתירין להחס וכו'.** רוצה לומר, (מז) דלא יגימא דזה ודכו-פן קעין רוצה בקיומו של חמץ שבתוכו שכל הנאשן שמשפתמש בה הרי היא רוצה שתהיה פתוחה, ומפילא גמי שרוצה בקיומו של חמץ, שהרי אי אפשר לו בלי זה], דלא אמרנן לה, שבתחלה שפיר חמץ שצ"ע: **הי"ל לענין דההוא**, שפיר הוא רוצה שתהיה פתוחה, ומפילא גמי שרוצה בקיומו של חמץ, שהרי אינו נהנה אלא מן הכלי ולא מחמץ הכלוב בתוכה אף-על-פי שהוא נטל מן הכלי לזמן החמץ. (מח) וכתבו האחרונים, דדוקא בכלי המיוחד לרחיצה ולבסיסה שאין דרך להשתמש בו לאכילה, אבל בכלי שדרך לפעמים להשתמש בו לאכילה ושתיה, צריך להצניע במקום צנוע ואין להשתמש בו אפלו לרחיצה וכביסה, גננה שמא ישתמש בו לאכילה. ומכל מקום דרך ארעי אין להתמיר גם בזה, והבאר לקמן בסימן תנא: **(כח) וכן הוא המנהג.** ולענין למכר לנכרי בפסח פלים חמוצים, (מט) יש מתירים, וגם-כן מטעם הנ"ל, שפיר נהנה רק מגוף הכלי ולא מכל"א (40) [אם לא שהעבור"ם נתן לו יותר בשביל שהוא בלוע וישנה, דא"ו נהנה מחמץ, (נ) ויש אוסרים

שער הציון

(נג) טור: (מד) בי"ח והגר"א ומאמר מרדכי, ודלא קמגן-ארבהם שרוצה לדחק בדעת המחבר דגם הוא אזיל בשיטת האוסרים, וגם החק יעקב נחששה על תרועו, עין שם: (מה) בי"ח והגר"א, וגם מקמגן-ארבהם מודה בזה לדינא אם מפרש לו להביא עליו חמץ: (מו) מגן-ארבהם ושי"א ועין שם בדעתו אפלו אם הישראל יודע שביא עליו חמץ, מפל מקום לזמן שלא פרש מתיר, אבל פלים בין שפשתמא עומדים לבשל בתוך חמץ, אפלו סתם אסור להשפיר: (מז) מדרכ"מ משה: (מח) מגן-ארבהם ובשם מעגלי-צדקן והגר"ו: (מט) ביה"מאיר: (נ) כסבא שניה בשפיר (41), וכן פסק ח"א-אר"ם (42). ועין ביהודי דעה סימן צד שיעף ג באחרונים שם:

תירוץ: 1 עסק הנתן בחתיכה. 2 לת. 3

* הצבנו את אותיות 'שער הציון' מאות מד עד ארת נ במקומם הנכון והברור, כאשר יבין כל מעיין במקורות המצוינים.

הַלְבוּת פֶּסַח סִימָן תַּנּוּ

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק נג]

פִּינֵן דְּאִין הַיִּשְׂרָאֵל מְכַנֵּן שְׁפִיזִיק לֹו טוֹכָה, שְׁרִי³⁵].

35) והוסיף המג"א (ס"ק י) לבאר, שכל הנאת איסור הבאה לאדם באופן שאינו יכול להבדל ממנה [כיון שצריך לפורקה משום צער בעלי חיים], וגם אינו מכויין ליהנות ממנה, אין צריך לפרוש ממנה, כמבואר בגמרא (פסחים כה, ב).

[ביה"ל ד"ה אסור]

עֵין בְּחֻקֵי יַעֲקֹב וּבְקֻדוֹתֵיהֶם³⁶].

36) שהחק יעקב (ס"ק יב) כתב, שאסור גם במשאילו. והמקור חיים (ביאורים ס"ק ז) צידד להתיר במשאילו, ומשום שכל הטעם לאסור הוא מצד שנהנה בקיומו של החמץ, והיינו דוקא כשבאה לו הנאה חיובית על ידי החמץ, כגון במשכירו [שאם יתבקע הכלי יפטר הנכרי מלשלם לו את דמי השכירות, כמבואר בש"ך (ח"מ סי' שט ס"ק א)], ואם כן על ידי קיומו של החמץ באה לו הנאה מחודשת היינו דמי השכירות], אבל כשמשאילו מותר, מפני שהוא רק מונע את הפסד הכלי על ידי החמץ, ואינו אלא כ'מבדח אר' על ידי החמץ. ולמעשה כתב המקור חיים שם (חידושים ס"ק יא) ש"מ"מ הדבר צריך עיון.

הביא המקור חיים (ביאורים שם) ראייה לסברתו, ממה שמותר לקבל אחריות על חמצו של נכרי בבית הנכרי [כמבואר במשנ"ב לעיל (סי' תמ ס"ק ז)], ואף על פי שהוא רוצה בקיומו, שהרי אם יופסד יתחייב לשלם, ובהכרח שכשאיין הנאה מחודשת על ידי החמץ אינו נאסר מצד 'רצה בקיומו'. ע"ה הוכיח כן ממשמעות דברי הרשב"א (שו"ת ח"א סי' קעז) שהובאו בבי' לעיל (סי' תמ), שאין איסור לשמור לנכרי את חמצו אלא כשמקבל שכו. וכן ממה שהוצרך המג"א (כאן, ס"ק י) לבאר שמה שנאסר לקנות חמץ לנכרי מצד 'רצה בקיומו, היינו כיון שהנכרי מחזיק לו טובה על כך [ראה מה שכתבנו במשנ"ב לעיל (ס"ק כא)].

ואף שלגבי יין נסך כתב השו"ע (י"ד סי' קלג ס"ו) שגם בחינם אסור לשמור עליו, והיינו משום שרצה בקיומו שלא יפסד, ביאר המקור חיים (שם) ששונה איסור 'רצה בקיומו' שנאמר לגבי יין נסך ועבודה זרה מאיסור 'רצה בקיומו' שבשאר איסורים, שכן לגבי יין נסך ועבודה זרה טעם האיסור הוא משום שהישראל מצווה לבטל עבודה זרה ומשמשיה, וכמו שכתב רש"י בע"ז (סד, א ד"ה רבנן), ולכן אסור לקיימה גם כשאין לו הנאה מהדבר אלא רק הצלה מהפסד או מצער, מה שאין כן בשאר איסורים אין האיסור אלא מחמת ההנאה שבאה לו מהדבר, ודבר זה אינו נחשב הנאה.

וכסברת המקור חיים כתב גם החתם סופר (שו"ת או"ח סי' קצז), לגבי מה שהוצרך המג"א לעיל (סי' תמח ס"ק ה), מובא במשנ"ב שם ס"ק כא) לבאר את הדין שכתב השו"ע שם (ס"ג) שלא מועיל ליתן חמץ לנכרי קודם הפסד ב'מתנה על מנת להחזיר', שהוא משום חומרת איסור חמץ, ולא כתב המג"א שנאסר משום שהוא רוצה בקיומו של החמץ שלא יאבד [שאם יאבד הרי יפטר הנכרי, או על כל פנים יצטרך לילך עמו לדין], וביאר החתם סופר, שמצד 'רצה בקיומו של החמץ יש לאסור רק באופן שיש לו רווח על ידי החמץ, ולא כשקר רוצה שלא יפסיד את הקרן.

[משנ"ב ס"ק נד]

שְׁאֵם יִשְׁפֹּף הַחֲמֵץ בְּשֶׁעָה שֶׁהֶקְלִי עוֹמֵד עַל-גַּבִּי הָאֵשׁ יִקְעֶה הֶקְלִי³⁷], וְהָרִי הוּא קְטָנָה מִן הַחֲמֵץ³⁸].

37) ועל פי ביאור זה, יישב המג"א (ס"ק יא) מדוע לגבי השכרת תנור לנכרי (שו"ע לעיל ס"ד) הוצרכו לאסור מצד משתכר באיסורי

הנאה, ולא נאסר מצד 'רצה בקיומו של החמץ כנזכר כאן לגבי השכרת כלי, שלגבי תנור אין לאסור מחמת טעם זה, שהרי גם אם ישפך החמץ לא יתבקע התנור.

אולם הבי"י (כאן) יישב באופן אחר, שגם אם יפול התנור לא יפסד החמץ לגמרי, וביאר המאמר מרדכי (ס"ק ז) שהבי"י ביאר באופן אחר את ענין 'רצה בקיומו' לגבי השכרת כלי, שמה שרצה בשלמותו של הכלי נחשב גם כרצון שהחמץ לא יופסד על ידי הבקיעה, כיון שאם יבקע יופסד החמץ, ולפי זה לכאורה ניתן היה לומר כן גם לגבי תנור, והיינו מה שכתב הבי"י שלגבי תנור לא יפסד החמץ לגמרי, ולפיכך אינו נחשב כ'רצה בקיומו'. וכן כתב גם החו"א (י"ד סי' מו ס"ק ח) בביאור מה שנחשב משכיר כלי לבישול חמץ, כרצה בקיומו של החמץ.

38) וכן לגבי הנחת חטים השייכות לנכרי ולעוסות ברוק, על גבי המכה, שהתיר במשנ"ב לקמן (סי' תסו ס"ק א) ככל הנאה שלא דרך שהתירה במקום חולי, כתב שם, ש"מ"מ כשאפשר להניח חטים שריכבן במי פירות שאינם מחמצים, אין נכון להניח חטים שריכבן ברוק המחמץ, ובטעם הדבר כתב בשע"צ שם (ס"ק ה), שהרי רצה הוא בקיומו של החמץ.

וליתן מוזנות של חמץ קודם הפסד לעבדו נכרי שמוזנותיו עליו, ולומר לו שיחזיקם כל ימי הפסח, כתב לעיל (סי' תמה ס"ק ט) שאסור, שהרי רצה הוא בקיומו של החמץ.

וכן לגבי דבר החשוב לבעליו, כגון גרעין חיטה שלתתוהו במים וכתבו עליו בכתב אומנות את הפסוק 'ארץ חטה ושעורה וגו'', ובהגיע פסח רוצה בעליו להפקירו ולהניחו במקום משומר בשוק באופן שלא ימצאו אדם, וכוונתו לחזור ולזכות בו אחר הפסח, כתב הפ"ח (סי' תסו ס"ק ט ד"ה והשבת) שאסור להשתרות, כיון שהוא רוצה בקיומו של החמץ [בנוסף למה שציידר שם שהעושה כן עדיין יש עליו חובת ביעור].

וכן לענין חלה של אדמור"ר וכדו', החשובה מאד לבעליה, כתב בשו"ת ערוגת הבשם (או"ח סי' קיב) שלא מועיל למוכרה לנכרי, כיון שרצה בקיומו כל החמץ [אולם יש לדון שבאופנים אלו אין לו רווחים מהחמץ אלא רק מניעת הפסדו, ואם כן דינו תלוי במה שהבאנו בביה"ל לעיל (ס"ז ד"ה אסור), האם אופן זה נאסר מצד 'רצה בקיומו].

והרצה בקיומו של הדבר האסור כדי לקיים מצוה, כגון ליטול לולב של עבודה זרה לצאת בו ידי חובה, דעת החו"א (כת"י הגר"י קניבסקי עבודת מתנה על מס' עבודה זרה ע"מ לח, זכרון שאול ח"א ס"ב אות ה) שאין איסור משום 'רצה בקיומו' אלא כשמשתמש בדבר או נהנה ממנו, וכיון שהנאת מצוה אינה נחשבת כהנאה, שהרי 'מצוות לאו ליהנות ניתנו', אין איסור בדבר מצד 'רצה בקיומו' [ולכך הוצרך רש"י בסוכה (לא, ב ד"ה לא יטול) לפרש שהדבר אסור מצד מאיסות לגבוה].

[משנ"ב ס"ק נה]

דְּאָסוּר גַּם גַּבִּי תְּמוֹרֶה לְקִיבֵי אֶעֱלֶי תְּמָץ³⁹].

39) ולהשכיר את עצמו לנכרי כדי לאבד חמץ [כגון שרצה לשבור חבית של בירה משום פחד השלטון]. כתב בשו"ת פרי יצחק (ח"א סי' טז) שהדבר אסור, הן מצד שמשתכר מאיסורי הנאה, והן מצד שרצה בקיומו של החמץ. ואף על פי שלגבי יין נסך התיר השו"ע (י"ד סי' קלג ס"ז) להשכיר את עצמו לנכרי כדי לשבור חביות של יין נסך, ואף הוסיף שתבוא עליו ברכה כיון שהוא ממעט בכך את התיפלה, שונה יין נסך שהרי יש מצוה לאבד עבודה זרה ומשמשיה